

Българско училище „Чучулига“
Кройдън, Южен Лондон, Великобритания

Учебна програма
по
български език и литература
за 2 – 4 клас
за обучение на ученици в чужбина *

Характер на учебната програма

2 клас

Учебният предмет български език и литература в началния етап на основната образователна степен има комплексен характер, който се изразява в единство на езикови, литературни, комуникативноречевни и социокултурни компетентности. Езиковото и литературното обучение във втори клас допринасят за постигане на съвременните ключови компетентности в съответствие с възрастовите психофизиологически особености на учениците.

Учебната програма включва два модула, Български език като втори и Български език и литература. В първия модул учениците овладяват прагматичния аспект на езиковите категории, като основната цел е създаване на трайни навици и умения в четирите речевни дейности: слушане, говорене, четене и писане за ниво А1.2 по Общоевропейската езикова рамка. Лингвистичният терминологичен апарат се овладява във втория модул.

Чрез учебната програма за втори клас се реализират целите на обучението по български език и литература, свързани с:

- усъвършенстване на уменията на учениците да говорят и четат правилно и ясно, да пишат грамотно и четливо;
- овладяване на знания за езиковите и речевите единици, за промените на звуковете в различни фонетични позиции, за частите на речта (съществително име, прилагателно име, глагол, местоимение, предлог), за видовете изречения по цел на изказване;
- формиране на първоначална представа за някои пунктуационни и граматически норми;
- усъвършенстване на уменията за възприемане, осмисляне и интерпретация на кратки по обем и достъпни като съдържание значими произведения от българската, световната класика и съвременната литература за деца и образци на фолклора;
- обогатяване на начални знания, умения и отношения, свързани с общочовешки ценности, национална идентичност и мултикултурна компетентност;
- усъвършенстване на уменията за ориентация в комуникативната ситуация и за конструиране на текст с помощта на учителя;
- развитие на познавателните интереси и творческите способности на второкласниците.

Във втори клас учебната програма включва учебно съдържание от различни дялове на езика – фонетика, морфология, синтаксис, лексикология и лексикография, като се поставя акцент върху звуковете (гласни – съгласни и фонетичните им промени в потока на речта, корелацията на съгласните звукове по признака звучност-беззвучност, корелацията на гласните звукове по признака тесни-широки), частите на речта (съществително име, прилагателно

име, глагол, местоимение, предлог), видовете изречения по цел на изказване (съобщително и въпросително), словосъчетанието, лексикалното значение на думата, видовете учебни речници – правописен, енциклопедичен и пр. В учебното съдържание по литература се акцентира върху определени жанрове на литературата и фолклора за деца (басня, народна песен), фигури на речта (повторение и изброяване), компоненти на литературното произведение (епизод, литературен герой); върху формирането на читателска и езикова култура.

Формирането на знания, умения и отношения и въвеждането на нови понятия във втори клас се осъществяват на емпирико-описателно равнище с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание.

Учебното съдържание по български език и литература е представено тематично. Към всяка тема са посочени очаквани резултати от обучението и свързаните с тях основни понятия. Формулировките на темите са по-обобщени и предоставят различни възможности за декомпозиране на учебното съдържание.

3 клас

Чрез учебната програма за 3 клас се реализират целите на обучението по български език и литература, свързани с:

- усъвършенстване на уменията на учениците да говорят и четат правилно и изразително, да пишат грамотно и четливо;

- овладяване и задълбочаване на знанията за частите на речта (лични местоимения, спомагателен глагол съм, глагол, съществително име, прилагателно име, числително име), за видовете морфемии (представка, корен), за видовете изречения по цел на изказване, за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми;

- усъвършенстване на уменията за възприемане и осмисляне на кратки по обем и достъпни като съдържание значими произведения от българската, световната класика и съвременната литература за деца и с образци на фолклора; за споделяне на впечатления от чутото или прочетеното литературно произведение; за самостоятелно четене на художествени и научнопопулярни текстове, подходящи за възрастта;

- обогатяване на знания, умения и отношения, свързани с общочовешки ценности, национална идентичност и общуване в мултикултурна среда;

- усъвършенстване на комуникативноречевите умения за създаване на собствен текст с помощта на учителя по преживяна случка и по словесна опора;

- развитие на личностните качества и творческите способности на третокласниците.

В 3 клас учебната програма включва знания от различни дялове на езика – фонетика, морфология, синтаксис, лексикология и лексикография, като се поставя акцент върху звуковете (особеностите на правописа и правоговора на гласните и съгласните звукове в различни фонетични позиции, частите на речта (лично местоимение, спомагателен глагол съм, спрежение на глагола, прилагателно име, числително име), морфемите (корен иставка), сродните думи, видовете изречения по цел на изказване (подбудително и възклицателно), прякото и преносното значение на думата, синонимите, видовете учебни речници – синонимен и пр. Овладяват се и знания за литературата, като се поставят акценти върху определени жанрови проявления от литературата за деца (пословица), някои фигури на речта (сравнение и епитет), някои компоненти на литературното произведение (художествено описание, повествование).

Учебната програма по български език и литература за 3 клас представя учебното съдържание тематично, като за всяка тема са определени очакваните резултати от обучението и новите понятия. Въвеждането на нови понятия в 3 клас, формирането на знания, умения и отношения се осъществяват на емпирико-описателно равнище с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание.

Съществена особеност на учебната програмата е табличното представяне, което дава възможност за подбор на методи и средства за постигане на очакваните резултати. Изборът на произведенията, чрез които се постигат целите на литературното обучение, е подпомогнат от тематичните кръгове, ценностно ориентирани към България, българския народ и българския език, приятелството, ученето, празниците.

Учебната програма за 3 клас следва да се прилага съобразно образователните потребности на различните групи ученици чрез използване на гъвкави функционални решения за преподаване, учене и оценяване.

4 клас

В 4 клас завършва етапът на емпиричното изучаване на езиковите норми и се поставят основите на системното изучаване на езика и на литературата в прогимназиалния образователен етап. В резултат на обучението в края на четвърти клас от ученика се очаква да притежава езикови и литературни компетентности, които са в основата на функционалната грамотност и са необходими за по-нататъшното обучение и учене през целия живот.

Учебната програма за 4 клас реализира основни цели на обучението по български език и литература, свързани с:

- усъвършенстване уменията на учениците да говорят и пишат книжовно, да четат и слушат с разбиране, да общуват резултатно;

- задълбочаване на знанията за строежа на езика и езиковите и речевите единици, за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми;

- усъвършенстване уменията за четене, възприемане и интерпретация на кратки по обем и достъпни като съдържание значими произведения от българската и световната класика в литературата и фолклора за деца;

- обогатяване на знания, умения и отношения, свързани с нравствени и естетически ценности;

- усъвършенстване на комуникативноречевите умения за създаване на собствен текст;

- развитие на личностните качества, познавателните интереси и творческите способности на четвъртокласниците.

Учебното съдържание, определено с учебната програма за четвърти клас, включва знания от различни дялове на езика – фонетика, морфология, синтаксис, лексикология и лексикография, като поставя акцент върху звуковете (твърди и меки съгласни звукове и фонетичните им промени в потока на речта, особеностите на правописа и правоговора на гласните и съгласните звукове в различни фонетични позиции), частите на речта (числително име, определителен член, прилагателно име, притежателно местоимение, вид на глагола, време на глагола – сегашно, минало и бъдеще), видовете изречения по състав (просто и сложно), частите на простото изречение (сказуемо), редактирането.

Знанията за литературата се отнасят до определени жанрови проявления от литературата и фолклора за деца (легенда), някои фигури на речта (олицетворение), видове текст (диалог, монолог), автор на литературно произведение. Продължава усъвършенстването на читателската, литературната и езиковата култура, както и на уменията за учене.

Съществена особеност на учебната програма е структурираният контекст, който предполага методическа свобода при подбора на методи и средства за постигане на очакваните резултати. Определени са тематични кръгове (България, българският народ и българският език, приятелството, знанието, културното многообразие и нравствените добродетели), чрез които се ориентира изборът на произведения за постигане целите на литературното обучение. Формирането на знания, умения и отношения се осъществява на емпирико-описателно равнище с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание. Както и в предходните класове, въвеждането на нови понятия в четвърти клас се осъществява на емпирико-описателно равнище с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание.

Прилагането на програмата в конкретна образователна среда предполага търсене на гъвкави функционални решения за преподаване, учене, оценяване, съобразени с образователните потребности на учениците.

И за трите класа годишният брой часове за изучаване на български език и литература е от 108 до 120 часа. Разпределението на часовете между компонентите *Български език* и *Литература*, както и разпределението на часовете за обучение по *Български език като втори* е по преценка на преподавателя.

Очаквани резултати от обучението в края на учебната година

1. Езикови знания и умения

2 клас

- Разграничава гласни и съгласни звукове и техни признаци.
- Прави проверка за правописа на гласни в неударена сричка, на звучни съгласни пред беззвучни и в края на думата.
- Разпознава глагола, съществителното име и прилагателното име като части на речта.
- Определя вида, рода и числото на съществителното име (разширява и задълбочава знанията си).
- Съгласува прилагателното и съществителното име по род и число.
- Знае за речниковото значение на думата.
- Използва азбучен ред за търсене на дума в речник.
- Разграничава словосъчетание от изречение.
- Разпознава различни по цел на изказване изречения (съобщителни и въпросителни).
- Оформя пунктуационно правилно съобщително и въпросително изречение.

Слушане

- Разбира какво се говори, ако се произнася бавно и отчетливо.
- Разбира основни фрази и кратки инструкции.
- Разбира най-важната информация от разговор, ако темата е позната.

Четене

3 клас

- Прилага начини за проверка на правописа на гласни в неударени срички и съгласни звукове в средата на думата.
- Разграничава думите с ударение от думите без ударение и ги изписва правилно
- Разграничава видове морфеми (представка и корен).
- Разпознава сродни думи.
- Разпознава частите на речта (спомагателен глагол съм, лични местоимения).
- Определя лице и число на личните местоимения и лице на глагола.
- Употребява правилно личните местоимения.
- Разпознава степенуваните форми на прилагателните имена.
- Разпознава числителните имена като части на речта – бройни и редни.
- Определя пряко и преносно значение на думата.
- Разпознава думи с близко значение (синоними).
- Познава видовете изречения по цел на изказване – възклицателно и подбудително.

Слушане

- Разбира кратки, ясни обяснения.
- Извлича важна информация от аудио текстове.

Четене

- Разбира кратки текстове на познати теми.
- Разбира важната информация в елементарен текст.
- Извлича конкретна информация от нехудожествен текст

4 клас

- Разбира връзката между книжовен изговор и правопис на звуковете.
- Познава отношенията между звуковете като градивни единици на думата.
- Образува сложни думи.
- Употребява числителни имена като части на речта – бройни и редни.
- Определя време на глагола (сегашно, бъдеще, минало).
- Степенува прилагателните имена.
- Употребява правилно и уместно частите на речта.
- Прави справка в тълковен речник за значението на определена дума.
- Разпознава в речта думи с противоположно значение (антоними).
- Разпознава сказуемото като основа на изречение.
- Разграничава простите изречения в състава на сложното по броя на сказуемите.
- Отделя със запетая простите изречения в състава на сложното изречение.

Слушане

- Разбира общия смисъл на разговор.
- Разбира диалог във филм, когато има визуален контекст.
- Различава промяната в тема на дискусия, ако се говори бавно и ясно.

Четене

- Разбира важната информация в написан текст.

2. Комуникативно-речеви умения

- Разпознава кратки текстови съобщения и пожелания.

- Чете и разбира кратък текст.

Говорене

- Може да се представя.

- Отговаря с кратки изречения на въпроси.

- Ориентира се в комуникативноречевата ситуация (Кой говори? На кого? За какво? Защо? Кога? Как? Къде?).

- Уместно употребява изучаваните езикови средства според комуникативната ситуация.

- Преразказва съдържанието на кратък художествен повествователен текст.

Писане

- Пише кратки съобщения.

- Пише информация за себе си.

- Описва предмети от ежедневието.

- Създава текст на поздравителна картичка.

- Прави кратко описание на предмет

Говорене

- Задава въпроси в позната ситуация и разбира отговора.

- Разменя информация по ежедневни въпроси, като използва обикновен речник.

- Говори на познати теми в кратка, предварително подготвена презентация.

- Интерпретира факти и идеи от научнопопулярен текст

- Съчинява текст по преживяна случка и по словесна опора.

Писане

- Пише кратки изречения за поздрав, пожелание, благодарност, предпочитание.

- Описва обкръжаваща среда, ежедневни дейности.

- Пише лично писмо (в хартиен или електронен вариант).

- Редактира свой текст.

- Прави подробен преразказ на кратък текст.

- Разбира връзката между темата и заглавието на текста.

- Извлича информация за езикови и литературни факти от различни текстове.

Говорене

- Описва всекидневни събития у дома или в училище.

- Изказва мнение за ситуация или събитие.

- Разказва преживени случки.

- Преразказва сбито съдържанието на художествен/нехудожествен повествователен текст.

Писане

- Описва често срещани предмети или познати места.

- Описва събитие от ежедневието или лично преживяване.

- Съчинява текст: в отговор на въпрос по съдържанието на изучавано литературно или фолклорно произведение; по аналогия, по картина от художник.

- Редактира свой и чужд текст.

3. Литературни познания и умения

- Разграничава басня и народна песен от други литературни и фолклорни произведения.

- Ориентира се в последователността на епизодите при развитието на действието в изучавано произведение.

- Отговаря на въпроси, свързани със съдържанието на изучавано произведение.

- Открива образите на героите в изучавано произведение.

- Изразява емоционално-оценъчно отношение към герои и епизоди в изучавано произведение.

- Ориентира се във взаимоотношенията между героите в изучавано литературно или фолклорно произведение.

- Прави връзка между епизода и цялостния текст на произведението.

- Илюстрира с примери от текста отговора си по въпрос, свързан със съдържанието на изучавано литературно и фолклорно произведение.

- Разграничава описание в художествен текст.

- Открива епитет и сравнение в литературни и фолклорни произведения.

- Открива диалог и монолог в художествен текст.

- Познава легендата като фолклорен и литературен вид.

- Открива взаимовръзката между епизодите в развитието на действието в изучавано произведение.

- Ориентира се в мотивите за поведение на героите.

- Аргументира отговора си на въпрос, свързан със съдържанието на художествен и нехудожествен текст.

- Открива олицетворение в художествен текст.

- Открива повторение, изброяване в изучавани произведения.
- Установява сходство и различия между две литературни и/или фолклорни произведения.

- Изразява емоционално-оценъчно отношение към изучавани или прочетени самостоятелно литературни и фолклорни произведения.
- Доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното чрез изразително четене на художествен текст.

- Познава съдържанието на значими произведения на класиката и съвременната литература за деца и на фолклора, включени в учебното съдържание.
- Изгражда си представа за автора чрез негови значими произведения.
- Изразява емоционално-оценъчно отношение към герои, епизоди, картини.

4. Социокултурни знания и умения

- Чете правилно, разбира прочетеното и използва подходяща интонация при изучаването на български произведения (народна песен, приказка, стихотворение, басня).
- Чете с разбиране текст от хартиена страница и дисплей.

- Открива основни белези на своята национална идентичност в самостоятелно прочетени литературни и фолклорни произведения.
- Разбира прочетеното от детски списания, енциклопедии, достъпна информация от интернет.
- Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в екипна дейност на игрови и сценични форми.

- Открива белези на културната различност в изучавани литературни произведения.
- Съставя писмен текст с помощта на словесна или визуална опора във връзка с изучавано литературно или фолклорно произведение.

Учебно съдържание

2 клас

1. Езиково обучение Български език като втори: ниво А1.2 (2 кл.), А2.1 (3 кл.), А 2.2 (4 кл.)

Показателни местоимения: *този, тази, това, тези; онзи, онази, онова, онези*

- Разграничава отделните форми на показателните местоимения.
- Съгласува формите за род и число на показателните местоимения със съществителното име.
- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на показателните местоимения в българския език и подобни форми в английски език.

Лични местоимения: *ме, те, го, я, ни, ви, ги*

- Знае формите на местоименията *ме, те, го, я, ни, ви, ги*.
- Използва правилен словоред при използването на тези местоимения.

3 клас

Глаголни окончания за сегашно време

- Знае глаголните окончания за лице и число в сегашно време.
- Спряга правилно глаголи за ежедневни дейности в сегашно време
- Осмисля приликите/разликите между формите за спрежение на глагола в български и в английски език.

Възвратни глаголи – сегашно време

- Разграничава възвратните от невъзвратните глаголи.

4 клас

Вид на глагола – видове двойки, значение и употреба

- Ориентира се във вида на глагола, разпознава видовете двойки.
- Разбира значението на свършен и несвършен вид на глагола.
- Употребява уместно свършен и несвършен вид на глагола.

Бъдеще време на глагола

- Образува формите за бъдеще време в положителна, отрицателна и въпросителна форма.

Минало и бъдеще време на глагола съм

- Знае формите за бъдеще и минало време на глагола съм в положителна, отрицателна и въпросителна форма.
- Използва уместно бъдеще и минало време на глагола съм.
- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на времената на глагола съм в българския език и подобни форми в английския език.

Членуване на съществителното име

- Разпознава членувани от нечленувани форми
- Замества изрази с показателни местоимения с членувани съществителни имена (*тази книга – книгата*)
- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на определителния член в българския език и подобни форми в английския език.

Пространствени предлози: в, на, до, пред, зад, над, около, срещу, между

- Познава и използва уместно пространствените предлози.

- Знае разликата в употребата на частиците се и си при едни и същи глаголи (*обличам се, обличам си*).
- Употребява възвратните глаголи с правилен словоред на частиците *се* и *си*.
- Осмисля приликите/разликите във формите и употребата на възвратните глаголи в български език и подобни форми в английския език.

Прилагателно име – род и число (повторение), членуване, степенуване

- Познава формалните признаци за определяне рода и числото на прилагателното име.
- Разпознава членувани от нечленувани форми.
- Знае значението на частиците *по-* и *най-*.
- Осмисля приликите/разликите във формите и употребата на прилагателното име в български и английски език.

Лични местоимения ми, ти, му, ѝ, ни, ви, им

- Знае форми на местоименията ми, ти, му, ѝ, ни, ви, им.
- Използва правилен словоред при употребата на местоименията ми, ти, му, ѝ, ни, ви, им.

Мъжколични числителни имена (двама, трима, четирима)

- Употребява правилно бъдеще време.
- Осмисля приликите/разликите във формите и употребата на бъдеще време в българския и английския език.

Притежателни местоимения – кратки форми

- Познава кратките форми на притежателните местоимения.
- Познава правилата за членуване на съществителните имена, употребени съвместно с кратките притежателни местоимения (*книгата ми, млякото му, не: книга ми, мляко му*)

Глаголни конструкции с да

- (модални глаголи):** *искам да играя, мога да чета, обичам да пътувам, трябва да уча*
- Може да образува да-конструкции.
 - Използва уместно да-конструкции.
 - Осмисля приликите/разликите във формите и употребата на да-конструкциите в българския език и подобни форми в английския език.

Минало свършено време на глаголите ходя, говоря, работя, нося, слушам, гледам, обядвам, вечерям

- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на пространствените предлози в българския и английския език.

Предлози за време: в сряда, през октомври

- Познава и използва уместно предлозите за време.
- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на предлозите за време в българския и английския език.

Бройна форма на съществителните имена от мъжки род за неодушевени предмети: два молива, пет учебника, десет компютъра

- Познава бройната форма на съществителното име от мъжки род.
- Разграничава бройната форма на съществителното име в мъжки род от формата за множествено число.

Умалителни съществителни (обща представа)

- Разпознава умалителни съществителни имена.
- Знае някои суфикси за образуване на умалителни съществителни имена (*столче, масичка*).

2. Български език и литература

Гласните и съгласните звукове в българския език

- Ориентира се за системните отношения в езика: звук-дума-изречение-текст.
- Разграничава думите с ударение от думите без ударение.

- Отличава мъжколичните числителни имена от числителните имена за неодушевени предмети в мъжки род.
- Употребява правилно мъжколичните числителни имена.

Редни числителни имена – род, число, членуване

- Познава редните числителни имена.
- образува формите за род и число на редните числителни имена.
- Разграничава членувани от нечленувани форми.

Звуков състав на думата

- Разграничава ударена от неударена сричка.

- образува минало свършено време на глаголите ходя, говоря, работя, нося, слушам, гледам, обядвам, вечерям.

- Употребява уместно минало свършено време.

- Осмисля приликите/разликите във формите и употребата на минало свършено време в българския език и подобни форми в английския език.

Изговор и правопис на звукове и думи в българския език

- Разграничава твърди и меки съгласни звукове.

- Разграничава ударена от неударена гласна и знака за ударение.
- Открива в корелативни двойки тесните и широките гласни звукове (*а-ъ; е-и; о-у*).
- Познава начини за правописна проверка на гласни в неударени срички.
- Изписва отделно предлози, съюзи, кратки форми на местоименията, отрицателна частица, възвратната частица *се*.
- Пренася правилно многосрични думи.
- Открива правописни особености на думи с *щ, ю, я, йо, ъо, дз, дж*.
- Сравнява основните корелативни двойки съгласни звукове по признака звучност-беззвучност (*б-п; в-ф; г-к; д-т; з-с; ж-ш, дж-ч; дз-ц*).
- Открива звуковата промяна на звучни съгласни пред беззвучните.
- Познава начини за правописна проверка на звучни съгласни в края на думата и пред беззвучни.

Думата като част на речта

- Познава глагола като част на речта.
- Разпознава числото на глагола.
- Изговаря и пише правилно глаголи в първо лице, единствено и множествено число и в трето лице в множествено число в сегашно време.
- Познава съществителното име като част на речта.
- Разграничава съществителни собствени и съществителни нарицателни имена.
- Определя вида, рода и числото на съществителното име (разширява и задълбочава знанията си).
- Изговаря правилно съществителни имена в единствено число, при които в множествено число изпада гласен *-ъ, -а*.
- Разпознава прилагателното име като част на речта.

- Пише правилно буквите на гласните звукове със и без ударение и в крайна сричка на думата.
- Прилага начини за проверка на правописа на гласни в неударени срички и на съгласни звукове в средата на думата.
- Прави разлика между изговор и правопис на неударена гласна.
- Пише правилно беззвучните съгласни *с* и *т* пред звучни съгласни в началото и в средата на думата.
- Открива несъответствия между изговор и правопис на гласни и съгласни звукове.

Строеж на думата

- Разграничава корена като най-важна значеща част на думата.
- Разграничава представката като словообразуваща част на думата.
- Разпознава сродни думи по общия им корен.
- Открива правописни особености на сродни думи.
- Пише правилно думи с представки.
- Прави правописна проверка чрез сродни думи.
- Употребява думата съм като спомагателен глагол.

- Познава начини за отбелязване на меки съгласни звукове.
- Отбелязва мекост пред *о*, пред *у*, пред *а*.
- Изговаря книжовно меки съгласни.
- Изговаря книжовно думите без ударение.
- Пише отделно думите без свое ударение (кратки местоименни форми, частици, предлози, съюзи).

Словообразуване

- Познава сложните думи като образувани от два корена.
- Образува сложни думи по различни начини.
- Използва сложни думи в речта си.
- Пише правилно сложни думи.

- Разпознава рода и числото на прилагателното име.
- Съгласува прилагателното и съществителното име по род и число.
- Изговаря правилно прилагателни имена в мъжки род, при които в женски и среден род и в множествено число изпада гласен звук -ъ.
- Пише правилно формите на прилагателните имена за мъжки, женски и среден род; за единствено и множествено число.
- Употребява уместно глаголи, прилагателни и съществителни имена.

Думата като речникова единица

- Използва азбучен ред при работа с речник.
- Обяснява лексикалното значение на думи от активния речник.
- Търси думи с правописни особености в правописен речник.
- Открива в речник думи с несъответствие между изговор и правопис.
- Познава учебни речници.

Части на речта

Разпознава личното местоимение като част на речта, която замества имена на лица и предмети.

- Знае форми на лични местоимения (именителни, кратки винителни и кратки дателни – затвърждава знанията си).
- Знае правописните особености на личните местоимения *аз, той*.
- Употребява правилно лични местоимения и формите на личните местоимения за определяне на лицето на глаголите.
- Използва учтивата форма на личното местоимение за 2 л., мн. ч. в съответствие с комуникативната ситуация.
- Пише правилно степенувани прилагателни имена и прилагателни имена, които са с двойно (-нн-) в ж.р., в ср. р. и в мн.ч.
- Познава числителното име като част на речта

Части на речта

- Разпознава пълен и кратък член на съществителното име от м. р., ед. ч. чрез проверка с личното местоимение *той* (разширява знанията си)
- Познава значението на частиците за образуване на сравнителна и превъзходна степен на прилагателни имена (затвърждава знанията си)
- Пише правилно степенуваните прилагателни имена.
- Употребява правилно числителните имена – бройни и редни (задълбочава знанията си)
- Пише правилно числителните имена
- Разграничава правилно глаголите в първо, второ и трето лице, единствено и множествено число (разширява знанията си).
- Прави разлика между изговора и правописа на окончанията *-а, -ат, -я, -ят* на глаголите за сегашно време.
- Определя сегашно, бъдеще и минало време на глагола.

Изречението като езикова единица

- Разграничава изречение от словосъчетание.
- Отделя изреченията в текста, като означава началото и края им.
- Разпознава съобщително и въпросително изречение.
- Знае различни начини за образуване на въпросително изречение (с възходяща интонация, с въпросителна частица *ли, с нали*).
- Преобразува съобщително във въпросително изречение и обратно.
- Употребява уместно съобщителни и въпросителни изречения.
- Употребява различни словоредни варианти на изречението.

Текст и общуване

- Осмисля ролята при общуващите - говорител и слушател; пишещ и четящ.
- Разграничава пряко от непряко общуване.
- Уместно употребява езикови средства според комуникативната ситуация.
- Създава текстове на поздравителна картичка.
- Прилага правила за речева учтивост при изразяване на съгласие или несъгласие.

Думата и речниковото ѝ значение

- Определя прякото и преносното значение на думата.
- Употребява думи в пряко и преносно значение.
- Разпознава синонимите като близки по значение думи.
- Използва синоними за избягване на дразнещи повторения.
- Разграничава синоними от сродни думи.
- Подбира думи в съответствие с конкретен езиков контекст и комуникативна ситуация.

Видове изречения по цел на изказване - възклицателни и подбудителни

- Определя изречението, с което се изразяват чувства, като възклицателно.
- Разпознава подбудителните изречения за заповед, молба, съвет, забрана.
- Разграничава подбудително от възклицателно изречение.

- Употребява правилно формите на глаголите с окончание *-а, -я* или *-м* в първо лице единствено число.
- Открива примери за съвместната употреба на различните глаголни времена – сегашно, минало, бъдеще.
- Употребява правилно сегашно, бъдеще и минало време на глагола.
- Употребява правилно частите на речта.

Думи с противоположно значение

- Познава антонимите като думи с противоположно значение.
- Определя значението на антонимите в езиковия контекст.
- Разпознава антонимни отношения между думи.
- Разграничава синоними от антоними.
- Употребява уместно в речта си антоними.
- Прави справка за речниковото значение на думи в тълковен речник (включително и електронен).

Изреченията по състав

- Разпознава сказуемото като основа на изречението.
- Познава простото изречение като вид изречение по състав.
- Ориентира се за простото изречение в състава на сложно по броя на сказуемите.
- Разграничава съюзно и безсъюзно свързване на прости изречения в сложно.

- Озаглавява собствен и чужд текст.
- Прави кратко писмено описание на наблюдаван предмет, животно, растение.
- Съчинява устно приказка по предложена словесна опора: начало, аналогия, герой.
- Съставя кратки съобщения.
- Дава примери за общуване чрез различни средства, включително електронни.
- Може да напише пълното си име, адрес и дата на раждане.

- Преобразува подбудителни и възклицателни изречения.
- Оформя пунктуационно правилно края на подбудителни и възклицателни изречения.
- Употребява видове изречения в съответствие с комуникативната ситуация.

- Прилага пунктуационни правила за отделяне на простите изречения в състава на сложното.
- Преобразува простите изречения в сложни и обратно.
- Разпознава графически пряка от непряка реч.
- Преобразува пряка в непряка реч.

Създаване на текстове

- Определя темата на текста.
- Пише съчинение по зададената тема, като се придържа към нея.
- Преразказва устно достъпен нехудожествен (научнопопулярен) текст.
- Използва факти и идеи от нехудожествен (научнопопулярен) текст при писмен отговор на поставен въпрос.
- Прави подробен писмен преразказ на кратък художествен повествователен текст.
- Съчинява писмен текст по преживяна случка и по словесна опора (предложен литературен герой).
- Прави поправка на съчинението по отношение на съдържанието и на езика, включително правописа.
- Съставя лично писмо.

Текст и общуване

- Прави изказване по зададена тема, като се ориентира в комуникативноречевата ситуация.
- Прави устен преразказ на текст, като предава накратко и последователно съдържанието му.
- Разказва устно по картина от художник.
- Отговаря писмено на поставен въпрос към художествен или нехудожествен текст като посочва аргументи от текста.
- Съчинява текст по аналогия и по словесна опора (две думи).
- Прилага различни начини за поправка (редактиране) на текст – чрез заместване, добавяне, съкращаване, разместване.
- Употребява правилно букви и цифри при писане на кратки електронни съобщения и писма.

3. Литературно обучение

Литературни и фолклорни текстове

- Разграничава изучавани или самостоятелно прочетени текстове като литературни или фолклорни произведения.
- Открива значението на непознати думи в контекста на изучаваното произведение.

Тема 1 . Литературни и фолклорни текстове

- Участва в обсъждането на фрагменти от литературното произведение.
- Съотнася заглавие към конкретен епизод.

Литературни и фолклорни текстове

- Разпознава диалог и монолог в художествен текст.
- Открива причините за поведението на героите в литературния текст.

- Разпознава баснята по осмиваните човешки недостатъци и поуката, свързана с тях.
 - Осмисля текста на народната песен като фолклорно произведение.
 - Ориентира се в последователността на епизодите в изучавано литературно и фолклорно произведение.
 - Открива повторението и изброяването като изразни средства в конкретно литературно и фолклорно произведение.
 - Коментира постъпките на героите от изучавано произведение.
 - Аргументира предпочитания към герои и епизоди.
 - Познава литературни и фолклорни произведения, посветени на България, приятелството, знанието, празниците.
 - Рецитира детски стихотворения от български автори (например, „Де е България“ от Ив. Вазов).
- Проследява взаимоотношенията между героите в изучавано произведение.
 - Съпоставя постъпките на героите и нравствените им качества.
 - Чете с разбиране и изразително текста на изучаваното произведение.
 - Открива епитета като изразно средство в изучавано произведение.
 - Разграничава епитета от прилагателното име.
 - Открива сравнението в изучавано произведение.
 - Открива нравствени ценности в пословици.
- Разпознава легендата като жанр.

Читателски опит

- Отразява впечатленията си от самостоятелно прочетено произведение.
- Доказва разбиране на въпроси по съдържанието на изучаваното литературно и фолклорно произведение.
- Свързва тематиката на изучавани произведения с различни култури, бит, обичаи и традиции.
- Дава идеи за разпределяне на ролите и за поведението на героите при сценичното представяне на изучавано произведение.
- Прави разлики при четене на текст от хартиена страница и дисплей.

Тема 2. Особенности на художествения текст

- Осмисля условния характер на художествения текст.
- Разграничава художествен от нехудожествен текст.
- Открива логически акценти в художествения текст.
- Разпознава художественото описание в литературното произведение.
- Открива описания на външен вид на герои, на обстановка, на пейзаж в художествен текст.
- Разграничава художественото описание от повествованието в художествен текст.
- Изразява предпочитания към художествени текстове, прочетени самостоятелно.

Особености на художествено произведение

- Открива взаимовръзката между епизодите в развитието на действието в изучавано произведение.
- Разграничава автора на литературно произведение от неговия герой.
- Познава съдържанието на значими произведения на класиката и съвременната литература за деца и на фолклора, посветени на България, българския народ и българския език, приятелството, знанието.
- Сравнява случки и герои в литературни и/или фолклорни произведения.
- Открива олицетворение в художествен текст.

- Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в групова и екипна дейност на игрови и сценични форми.

Тема 3. Читателска култура

- Познава произведения, посветени на България, българския народ и българския език.
- Рецитира стихотворения от български автори (напр. „Обич“ от Дора Габе).
- Илюстрира културния диалог между различни общности с примери от литературни и фолклорни произведения.
- Дава примери за културното многообразие от самостоятелно прочетени текстове от детски списания, кратки енциклопедии, интернет.

Културна осъзнатост

- Познава произведения от детската литература, свързана с културното многообразие и нравствените добродетели на българския народ.
- Открива основни белези на националната си идентичност в самостоятелно прочетени художествени произведения.
- Изразява предпочитания към автори и заглавия на литературни и фолклорни произведения.

* Настоящата учебна програма съответства на предложената от Министерството на образованието учебна програма по български език и литература за 2, 3 и 4 класове от юли 2017 г., публикувана на уебсайта на министерството.